

ביאורים

כל מה שברא הקב"ה בעולמו מוכרח שיהיה בו יסוד של טוב שלשמו הוא נברא. לא ייתכן שמהטוב הגמור, "טוב ה' לכל", ייצא רע מוחלט בלי שיהיה בו נקודה פנימית טובה. הנחה זו נכונה הן ביחס למאורעות פרטיים והיסטוריים, הן ביחס למעשים שאדם עושה והן ביחס למידות ומחשבות שנתונות באדם. משום כך לא יהיה נכון למחוק לחלוטין את אותן המידות המקולקלות ואותן המחשבות הרעות, אלא יש צורך ליישרן ולנתב אותן למקומן הטוב והראוי ובכך לחשוף את הטוב הגנוז שבהן.

לא רק מידות ומחשבות רעות יש לתקן ולמתקן, אלא אף מידות ומחשבות קטנות שביסודן טובות הן, אך אינן גדולות מספיק. מידות אלו, שעוצמתן חלשה והשפעתן החיובית קטנה, גם אותן יש להעצים ולהגדיל. יש לטהר את הכוונה שבהן, את המטרה שלהן, את איכותן ואת כמותן. אדם עשוי לחשוב כי עבודתו מתמקדת בתיקון הדברים הרעים וזוהי בלבד צריכה להעמיק, אך לאמתו של דבר אין זה כך. התועלת האישית והכללית היוצאת מהעצמת המידות הקטנות, גדולה יותר מתיקון המידות המקולקלות, מפני שהחלפת הרע בטוב עדיין אינה מגיעה בהכרח לשרש העמוק של המידות והיא מתעסקת בעיקר בהסרת הרע. העלאת המידות הטובות למידתן הראויה בונה קומה על גבי קומה ומרוממת את האדם ואת העולם.

הרחבות

• מטוב קטן לטוב גדול

באור שֶׁל גְּדֻלָּה. רעיון זה הינו יסודי בתורתו של הרב קוק. הרב קוק מדגיש שפעמים אדם או דור מוכנים כבר וראויים לטוב גדול יותר ממה שהורגלו, ואז ייתכן שמסוכן יהיה אם יישארו במדרגות נמוכות, ברבדים חיצוניים או בהבנות שטחיות. כך כותב הרב קוק על דור שבו תחומי החולין מפותחים יותר, ולעומתם תחומי הקודש עדיין לוקים בהבנות שטחיות, מצב המוביל לעויבות הדת: "אם יזדמן איזה דור או דורות שכל מושגיהם הכלליים נתעלו והתפתחו, ועל אותה החלקה של המושגים האלוהיים לא שלחו המפתחים והעובדים יד, אז נשאר אותו הדור במצב שפל ואומלל, והבקיעים הדתיים מתרבים בו, פרץ על פני פרץ" [עקבי הצאן, מאמר 'דעת אלוהים' עמוד קמב, ועיין עוד במאמרי הראיה, מאמר 'לתקופת המעבר', עמוד 29, על החשיבות בדורנו להתקדם מעשיה נמוכה הנובעת מאינסטינקט ומהרגל לעשייה הנובעת מהבנה].

• תיקון המידות - בעומק

זִפְנֵי הַמִּדּוֹת. בהקדמה ל"אורחות צדיקים" מבואר שהמידות נמצאות בלב: "חמישה כוחות אלו (חמשת החושים שלנו) מביאים ללב כל עניין... הלב יש בו דעות רבות, כגון הגאווה והענווה...". משמעות הדברים היא שתיקון המידות אנו עוסקים ברבדים העמוקים ביותר - לא רק המעשים משתנים, אלא אנהנו מתקנים את החושים, את הרגשות, את הלב ואת הרצונות. תשובה זו מגיעה לכל החלקים שבגוף, גם לפנימיים וגם לעמוקים ביותר, ולכן לא נוצר מתח בין הגוף לבין הנשמה.

שאלות לדיון

- איך האדם יודע שעניו הרוחניות סתומות? במה זה בא לידי ביטוי?
- "ואז מכשירים איזה צד של מגע בין הגוף אל הנשמה". איך ניתן לחבר בין הגוף לנשמה? האם הם באמת צוררים אחד את השני?

פרק יד נתיבות תשובה פְּרָטִיּוֹת

א. כָּשֶׁם שֶׁצָּרִיכִים לְהַעֲלוֹת אֶת הַמִּדּוֹת וְהַמְחַשְׁבוֹת הַרְעוֹת לְשֵׁשׁוֹ, כְּדֵי לְתַקְּנָן וּלְמַתְקָנָן, הַעֲלֵאת הַמִּדּוֹת כֵּן צָרִיכִים לְהַעֲלוֹת אֶת הַמִּדּוֹת וְהַמְחַשְׁבוֹת הַקְּטָנוֹת - אֵף עַל פִּי שֶׁהֵן טוֹבוֹת, אֲבָל אֵינָן בְּמַעַלְה גְּדוֹלָה וּמְאִירָה - לְמַקּוֹר שֵׁשׁוֹ, וְלְהֵאִירָן בְּאֹר שֶׁל גְּדֻלָּה. וְכֵשֶׁם שֶׁמוֹעִילִים לְעוֹלָם כְּלוֹ בְּעֵלִית הַמִּדּוֹת וְהַמְחַשְׁבוֹת הַנְּפִילוֹת, כֵּן יוֹתֵר מוֹעִילִים וּמְטִיבִים לְעוֹלָם עַל יְדֵי הַעֲלָאתָן שֶׁל הַמִּדּוֹת וְהַמְחַשְׁבוֹת הַקְּטָנוֹת כְּשֶׁעוֹלוֹת לְאֹרְהָ גְּדוֹלָה. וּמִדָּה זֹאת שֶׁל הַעֲלָאת דְּבָרִים קְטָנִים לְגְּדֻלָּת אֵינָה פּוֹסְקֵת בְּכָל עֵת וּבְכָל שָׁעָה, וְהִיא הַתְּשׁוּבָה הַגְּמוּרָה שֶׁצָּדִיקִים גְּמוּרִים בָּאִים עַל יְדֵיהֶן לְהֵיּוֹת עוֹלָם בְּמַעֲלוֹת בְּעֵלֵי תְּשׁוּבָה.

א*. כְּשֶׁמְסַתְּפְלִים הַסְּתַפְּלוֹת רֹחֲנִית, וּמְפִירִים שֶׁהַעֲיִנִים הַרֹחֲנִיּוֹת סְתוּמוֹת הֵן מְפִי הַהֲכָרָה פְּגָמֵי הַנְּפִשׁוֹ, שֶׁגָּרְמוּ הַעֲוֹנוֹת, וּמִתּוֹךְ הַצָּעֵר שֶׁל מְעוֹט הָאֹרְהָ מִתְחַרְטִים עַל הַחֲטָאִים בְּכָלֵל וּבְפָרֵט, וְחַפְצִים בְּכָל לֵב לְטַהֵר אֶת הַמַּעֲשִׂים וְהַמִּדּוֹת עַל מְכוּנֵיהֶם, כְּדֵי שֶׁלֹּא תִשָּׂאֵר עוֹד הַסְּתִימָה מְעַכְבֶּת אֶת הָאֹר הַעֲלִיּוֹן מִלְחָדֵר בְּתוֹכֵיהֶן הַנְּשִׁמָּה הַחוֹשֶׁבֶת. זֶהוּ הַדְּרָךְ לְבֹא לְתְּשׁוּבָה עֲלֵאָה, תְּשׁוּבָה דְּחִזָּיָא לְחַפְּאָה עַל כָּל עוֹבְדֵינָן.

ב. לְפַעֲמִים עַל יְדֵי מָה שֶׁמְתַאֲמָצִים לְהֵיּוֹת מְדַבֵּק בְּרוֹחֲנִיּוֹת עֲלִיּוֹנָה, מִתְרוֹמְמִים כָּל כַּחוֹת הַחַיִּים הַרֹחֲנִיִּים לְמַעַלָּה בְּעוֹלָם הַמְחַשְׁבָּה הַעֲלִיּוֹנָה, וְהַגּוֹף נִעְצָב מִן הַנְּשִׁמָּה, וְעַל יְדֵי זֶה הַמִּדּוֹת הַרְעוֹת שׁוֹלְטוֹת בוֹ. וְאַחַר כֵּן פְּשֵׁה־הַסְּתַפְּלוֹת הַרֹחֲנִית הַעֲלִיּוֹנָה נִגְמָרֵת, וְכֵחַ הַחַיִּים חוֹזֵר לְרְגִילוֹת שׁוֹ, מוֹצֵאת הַנְּשִׁמָּה אֶת הַגּוֹף שְׁבוּר בְּקִלְקוּלֵי תְּכוּנוֹתָיו, וּמִתְחִילָה מִלְחָמָה פְּנִימִית גְּדוֹלָה וּמְסַכְּנָת מְאֹד. וּבְשִׁבִיל כֵּן צָרִיכָה הַתְּשׁוּבָה, עִם חֲפִץ זְכוּף הַמִּדּוֹת*, לְהֵיּוֹת קוֹדְמָת לְעֵלְיָה הַהַסְּתַפְּלוֹתִית, וְאֵז מְכַשְׂרִים אֵיזָה צֵד שֶׁל מְגַע בֵּין הַגּוֹף אֶל הַנְּשִׁמָּה גַם בְּהַתְּעִילוֹתָהּ הַעֲלִיּוֹנָה.

לְהַעֲלוֹת אֶת הַמִּדּוֹת וְהַמְחַשְׁבוֹת הַרְעוֹת לְשֵׁשׁוֹ - צָרִיךְ לְהַתְּבוֹנֵן בְּעוֹמֵק הָאִישִׁיּוֹת שֶׁל מַהֲיֵן מַגִּיעוֹת הַמִּדּוֹת וְהַמְחַשְׁבוֹת הַרְעוֹת בְּנַפְשׁוֹ, וְכַשִּׁיבִין אֶת מְקוֹרָן בְּנַפְשׁוֹ יוֹכֵל לְתַקֵּן אוֹתָן ע"י תִּיקוֹן סִיבוֹתָן וְלַעֲיִתִים יוֹכֵל לְהַשְׁתַּמֵּשׁ בְּאוֹתָן הַסִּיבוֹת לְהַתְּעִלוֹת. **פֶּן צָרִיכִים וְכו' -** עֲבוּדָה כּוֹז צְרִיכָה לְהֵיּוֹת שְׁבִיבֵל לְרוֹמֵם מִדּוֹת וּמְחַשְׁבוֹת טוֹבוֹת, אֲבָל קְטָנוֹת בְּתוֹכָן, אֵל רוֹמְמוֹת הַכוּוֹנָה וּגְדֻלוֹת הַתּוֹכֵן. **הַנְּפִילוֹת -** הַיְרֻדוֹת, הַמְקוֹלְקָלוֹת. **הַעֲיִנִים הַרֹחֲנִיּוֹת סְתוּמוֹת -** חוֹסֵר יְכוּלָּת לְהַעֲמִיק בְּעֵינֵינִים רֹחֲנִיִּים. **מְפִי פְּגָמֵי הַנְּפִשׁוֹ -** הַנַּפֵּשׁ נִפְגַּמָה ע"י הַעֲוֹנוֹת וְעֵינֶיהָ נִסְתַּמּוּ מִהִיכּוֹלָת לְהַסְתַּכֵּל בְּעֵינֵינִים רֹחֲנִיּוֹת. **עַל מְכוּנֵיהֶם -** כְּמוֹ שֶׁהֵם צָרִיכִים לְהֵיּוֹת. **לְתְּשׁוּבָה עֲלֵאָה -** תְּשׁוּבָה עֲלִיּוֹנָה. **דְּחִזָּיָא לְחַפְּאָה עַל כָּל עוֹבְדֵינָן -** רְאוּיָה לְחַפּוֹת / לְכַסּוֹת עַל כָּל הַמַּעֲשִׂים. **וְהַגּוֹף נִעְצָב מִן הַנְּשִׁמָּה וְכו' -** הָאָדָם מִתְעַסֵּק בְּעֵינֵינִים רֹחֲנִיִּים וּמְחַשְׁבֵּתִים וּמְזַנִּיחַ אֶת עוֹלְמוֹ הַמַּעֲשִׂי, נוֹצֵר פֶּה חָלַל שֶׁהַמִּדּוֹת הַרְעוֹת עוֹלוֹת לְשִׁלּוֹט בוֹ. וְכַשֶּׁהָאָדָם מְפַסֵּק אֶת הַתְּעִלוֹתָו וְחוֹזֵר לְעַצְמוֹ יֵשׁ בוֹ מִלְחָמָה פְּנִימִית. **הַתְּשׁוּבָה עִם חֲפִץ זְכוּף הַמִּדּוֹת -** תְּשׁוּבָה מַעֲשִׂית וְתִיקוֹן הַמִּדּוֹת מְכַשְׂרִים אֶת כַּחוֹת הַגּוֹף לְהַתְּעִלוֹת הַרֹחֲנִית.